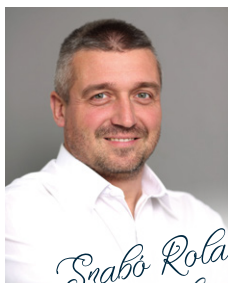

NAPJAINK GYOMKÉRDÉSEI ÉS A HERBICIDHASZNÁLAT

I. RÉSZ

A folyamatosan változó termesztési környezet és az egyre szigorodó EU-s előírások megkövetelik a gazdálkodóktól, hogy a sablonosan végrehajtott technológiai műveleteket elhagyják és igazodva a kihívásokhoz új, vagy legalábbis újragondolt megoldások felé nyissanak. A gyomirtási gyakorlatban mindez kiélezetten jelentkező próbatétel, hiszen nemcsak új hatóanyagok és azok kombinációi jelennek meg időről időre, hanem a gyomirtószer-toleráns hibridek terjedése, a gyomrezisztencia, vagy a fent említett EU-szabályozás által kivont és a közeljövőben kivonásra kerülő hatóanyagok is állandó kihívást jelentenek, továbbá a kultúrnövényeinkben előforduló gyomok összetétele, borítása is folyamatosan változik, válaszként reagálva a klimatikus, termesztési és gyomirtási szokások alakulására.

A Dr. Ujvárosi Miklós Gyomismereti Társaság szakembereivel karöltve indítjuk útjára a sorozatot, amellyel célunk, hogy napjaink gyomkérdéseiről és herbicidhasználatról átfogóan tájékoztassuk a kezdő és gyakorló felhasználókat egyaránt. A sorozat szerzőgárdája e Társaság elismert, gyomnövényekkel és gyomirtással foglalkozó szakemberei, akik a növényegészségügyi hatóság, az oktatás, a kutatás, a herbicid és gyomirtási technológia fejlesztése területén tevékenykednek (a szerk.).

Fogalmi tisztánlátások, egynyelvűség

Minden szakterület műveli és építi a maga számára nélkülözhetetlen szókészlettel rendelkező szaknyelvét az egységes kommunikáción keresztüli azonos információ tartalmú adat- és gondolatátvitel érdekében. Ez az egynyelvűség az alapja a tudományterületünk azonos tartalmi megértéséhez és kiértékeléséhez, végső soron a fejlődés útját biztosítja számunkra. Azt gondolnánk, hogy ez természetes. Természetesnek tűnik, hogy adott szó, szóösszetétel mindenkinek – de legalábbis az adott szakterületen dolgozók számára – azonos információt hordoz, nincs kérdésfeltevésre indukáló gondolati eltérés sem a szakemberek között. Nos, nincs ez így a „gyomirtási szakterületen” munkálkodó szakemberek életében sem. Már a gyomnövény szavunk sem egy egzakt jelentéstartalmú szavunk. Ami érdekes, hogy a pontos definitív meghatározás nélkül is közel azonos jelentéstartalmat tulajdonít neki mindenki, aki beszéli a magyar nyelvet. Természetesen vannak meghatározások, amelyek folyamatosan és egyre részletgazdagabban próbálják definiálni a gyomnövény kifejezést; de könnyen belátható, hogy olyan megfeleltetés, ami már tovább nem pontosítható és mindenki számára úgy elfogadható,

hogy az ugyanazt is jelentse; kizárt dolog. Ettől ez még egy jól működő és szükséges szava a szakmának. Gondoljunk itt a π számra, amelyről minden érintett tudja a szükséges információt; de pontos meghatározása nemcsak nem lehetséges, hanem nem is indokolt. Szőkefalvi-Nagy Zoltán kiváló összefoglalójából – „a magyar kémiai szaknyelv kialakulása” – azt is tudjuk, hogy milyen nehezen és lassan ment végbe ezen szakterület egynyelvűségének kialakítása. Egyszerre kellett a latin – mint a tudomány nyelve –, a későbbiekben pedig a német nyelv adott ismereteit magyarosítani és az intenzív kutatási eredmények végtermékeit – mindennemű előzmény nélkül – elnevezni; úgy, hogy a szakterület fogalmait a népnyelv segítségével képtelenség volt meghatározni, de ez a szókincs sokszor még körülírni sem volt alkalmas az új jelenséget, fogalmat. Mindezek a munkák a XVIII. század végével indítottak útjára egy új szaknyelv születését, amely a tartalmát illetően mind a mai napig változik, alakul, fejlődik. Ennek folyamata a fordítás/megfeleltetés – magyarosítás – magyar elnevezés úton legalább egy évszázadon keresztül alakult és mára már egy konszenzusos nyugvópontonról beszélhetünk.

A legnehezebb feladat és legnagyobb felelősség a szakterületi nomenklatúra kidolgozása bizonyult ezen időszakban. Ma már hihetetlennek tűnik, hogy egy kémiai elemnek ebben az időszakban akár négy közkeletű magyar neve is volt. Többek között emiatt is igen nehéz volt és nagyon nagy körültekintést igényelt ebben az időben a szándékozni kívánt információ pontos közlése, átadása. Manapság is érezhető szakterületünkön egyfajta dinamizmus a szókészleteink változását illetően, de időhiányra való hivatkozással meg sem győződünk a változás tartalmi változásáról. Talán a legjobb gondolatébresztő példa erre a „gyomirtás” és a „gyomszabályozás” terminus technicusaink egyidejű jelenléte. A legtöbbször a két kifejezést egymás pusztán szinonimáinak tekintik, holott a jelentésük nem teljesen azonos. (Teljesen azonos jelentéssel nem alakult volna ki két szóösszetétel.) A „gyom” növényről már tettem említést, de szemantikailag a „gyom” és „nyom” szavaink azonos eredetűek; így akár a „gyom” növény – emberi nézőpontból való – ártó képességét leírhatnánk „nyom” növényként is. Ebből látható, hogy a szó alapvetően neutrális jellegű, mert a nyomás iránya (el, fel, le, ki...) nem állapítható meg. Ebből pedig az következik, hogy a vizsgáló szubjektumán múlik, hogy milyen mértékű nyomás válik már terhessé, azaz lesz a terület „gyomos”. Természetesen a két szókapcsolat között tetten érhető egyfajta érzelmi különbségtétel is. Amíg a gyomirtás egy könnyörtelen likvidálásként jelenik meg előttünk, addig a korszaknak megfelelőbb, konszolidáltabb alak a gyomszabályozás. Ez utóbbi kifejezést használva más társadalmi csoportok számára is elfogadhatóbbá, támogathatóbbá válik/válhat a szakmai megítélésünk. Általában a megkérdőjelezett a fő különbségtételt a kezelt területen lévő túlélő növények egyedszámában határozzák meg. A gyomszabályozás során a gazdasági küszöbérték alatti szinten tartás az elérendő cél, míg a gyomirtásnál a gyommentesség. (Természetesen az említett „gazdasági küszöbértéknek” sincs pontos definíciója; így bár értelme minden szakember számára közel azonos, de tartalma bizonyosan mindig más.) Egy közhelyet felhasználva: „minden gyomirtás gyomszabályozás, de nem minden gyomszabályozás gyomirtás” a szubjektum értékítélete alapján. Végezetül próbáljuk a két szakzót szakmai alapon megközelíteni és amennyiben van, akkor a különbségtételt meghatározni. Ettől a ponttól kezdve a vizsgálódás már saját, empirikus tapasztalataimra korlátozódik, azaz kizárólag személyes véleményt tükröz; ami a kellő átgondoltságot követően is lehet, hogy nem bír konszenzussal. A lényeg ellenben az, hogy a szakmai nyelvünk fejlődésével és annak ápolásával is tudjunk foglalkozni; annak érdekében, hogy a vélemények ütköztetésével és az azt követő szintézis során egyre inkább egységesebben a szaknyelvünk jelentéstartalma.

Megítélésem szerint a két szakkifejezésnek egyszerre és egy időben van szakmai létjogosultsága a kémiai gyomirtás területén, de nem helyettesítő szavai egymásnak. A fő különbségtételre visszatérve és ebből következően a lényegi eltérésre fókuszálva megállapítható, hogy az alábbi területeken helyénvaló és alkalmas a gyomszabályozás kifejezés használata:

- Közel rokon növények esetében a beavatkozás – a jelenleg ismert legfejlettebb technikai színvonalon sem – éri el azt a mortalitási/eliminálási szintet, ami a legtöbb felhasználó számára már elfogadható. Ilyen esetben már az is eredmény, ha a kultúrnövény életfeltételein úgy tudunk javítani a beavatkozással, hogy a gyomnövény nem pusztul el. Ezekben a speciális esetekben a hozammaximalizálás erősen korlátozott a fennálló objektív tények miatt és aktuális, elérhető tudásunk határán járunk. Ebben az esetben a legeredményesebb beavatkozás is csak gyomszabályozás lehet. Ilyen szituáció például tavaszi búzában tömeges takarmánykukorica árvakelés elleni védekezés, vagy a nagy mennyiségű árvakelésű csemegekukorica okozta kártétel minimalizálása takarmánykukoricában.

- Minden élő növény elleni tárgyévi beavatkozás(ok) köre is ide sorolandó, hiszen az idővonalon az adott populáció teljes felszámolásához több évre van szükség. Így minden kezelés – függetlenül annak látható eredményességétől – az állomány felszámolását célozza, azaz cselekedeteinkkel, döntéseinkkel elindult az adott állomány szabályozása; melynek végeredménye – több év távlatában – a mentességet célozza.
- Több művelési ágban nem cél és nem is kívánalom a teljes gyommentesség biztosítása, kialakítása. Ezekben az agrár ökoszisztémákban a kultúrnövényen kívül más növények jelenléte is kívánatos az optimalizáció érdekében. Ezek a növények – melyek akár közönséges, gyakori gyomnövények is lehetnek – biztosítanak ideális miliőt a termesztés során (pl. árnyékot és táplálékot jelentenek ezek a növények a tölgyeseink megújítása során). Jelen esetben is helyénvaló a gyomszabályozás kifejezés használata.

Az is előfordulhat, hogy egy bizonyos fajt szemlélve a beavatkozás – a sikeressége alapján – gyomirtásnak minősül egy gyomszabályozott területen. Azaz a két szituáció egyidejűsége sem zárható ki. Tovább bonyolódik a helyzet olyan esetekben, amikor egy fajt két szakterület eltérően értékel. (Itt most idézzük fel a szakzsargonunk által leginkább elfogadott definícióját a gyomnövény fogalmát illetően: „a gyomnövény az adott terület rendeltetésével, hasznosítási céljával ellentétesen előforduló, tömeges jelenlétével gazdasági kárt okozó, ember vagy állat egészségét veszélyeztető vagy egyéb veszélyhelyzetet okozó növény.”) A két terület a növényvédelem és a természetvédelem. (Ez utóbbi szakterületnek „könnyebb” a definíciók szintjén; ugyanis minden védett, amit jogszabály annak rendel el.) Ritkán előfordulnak olyan esetek, amikor is védett növények gyomosítanak. Különösebb magyarázat nem kell ahhoz, hogy tudjuk; minden ilyen esetben az oltalom a prioritás, nem pedig a gazdasági érdek. De akkor minek nevezzük szakmailag az érintett faj előfordulását ilyen környezetben? Gyomnövény, vagy sem ezen az életterületen a védett növény? Természetesen nem kizáró fogalmak ezek. Vannak védett gyomnövények hazánkban is, de erre a kérdésre pontosabb választ adhat a „célnövény, nem célnövény” kifejezések egyre inkább terjedő; de szintén nem definiált megnevezései. Azaz nem védett területen elvileg lehetséges olyan kémiai beavatkozás, amely beavatkozás során az érintett védett gyomnövény nem célnövénye az eljárásnak, azaz nem befolyásolja a kezelést a normál menetű biológiai programját. (Az oltalom ilyen esetben nem kizárólag a kémiai beavatkozásokra kell, hogy igaz legyen; hanem minden egyéb beavatkozásra is!) Ez az életszituáció nem mindennapos, de felhívja a figyelmet arra, hogy a fogalmainknak, definícióinknak univerzálisnak kéne lenni és hogy a folyamatos pontosítás, továbbá az új fogalmak bevezetése elkerülhetetlen.

Konklúzióként szeretném még egyszer hangsúlyozni, hogy azért fontos dolog az egy nyelvűség kialakítása és alkalmazása a szakmánkban; hogy az egyre nagyobb felületen érintkező határtudományok képviselőivel ugyanarról a dologról, eseményről, fogalomról problémamentesen és hatékonyan tudjunk beszélni. Ehhez kíván ez a cikk gondolatébresztőként szolgálni és rávilágítani arra, hogy mi magunk is törekedjünk a pontos megfogalmazásokra. Ahol pedig kételyek merülnek fel, próbáljuk azokat szakmai alapon kiértékelni és annak megfelelően használni a későbbiekben.

Szabó Roland
florista

HORSCH
Mezőgazdaság szervenvellyel

CORTEVA
agriscience

TÁMOGATÓK

A **Dr. Ujvárosi Miklós Alapítvány** a gyommentes környezetért egyenesági folytatása a Tengelicen 1984-ben megalakult Dr. Ujvárosi Miklós Gyomismereti Társaságnak, ill. jogutódja az 1994-ben bejegyzett Gyommentes Környezetért Alapítványnak. Az alapítók Dr. Ujvárosi Miklós korábbi munkatársai, segítői és az általa 1968–1981 között vezetett gyomismereti tanfolyamokon végzett szakemberek.

A Társaság alapvető célja Miklós bácsi gyombiológusi szellemi hagyatékának megőrzése és továbbadása a fiatalabb nemzedékek számára. Ahogy az alapító okirat fogalmaz: „A Társaság támogassa, és tevékenységével segítse elő a gyomnövényekkel, azok biológiájával, elterjedésével és irtásával, valamint a gyomirtó szerek kutatásával, gyomirtási technológiák fejlesztésével, és mindezekkel kapcsolatos hatósági, közigazgatási és oktatási feladatok elvégzésével, továbbá a herbicidek kereskedelmével foglalkozó szakemberek együttgondolkozását, összefogását és barátságát.”

A Társaság korábbi vezetője, ill. alapítványi elnöke 2017-ig Dr. Kádár Aurél volt.

Napjainkig 12 országos gyomismereti tanfolyam zajlott a Dr. Ujvárosi Miklós által kidolgozott módszer szerint. Az első négyet Ő vezette. A következő ötöt Dr. Horváth Károly (FM Táncsics Mihály Mg.-i Szakképző Intézet Gyakorlóiskola), majd kettőt Dr. Novák Róbert (NÉBIH NTAI), a legutolsót, a 12-et, amely

2019-ben fejeződött be; Szabó Roland (Sumi Agro Hungary Kft.) és Szabó László (nyugalmazott herbológus).

1992 óta adományozzuk az általunk alapított Magyarország legmagasabb szintű szűkebb szakmai kitüntetését, a Dr. Ujvárosi Miklós-émlékérmét, amit minden évben egy szakember kap meg. 2001 óta ítéljük oda fiatal szakemberek számára a Tarjányi József tagtársunk alapította Dr. Hunyadi Károlyról elnevezett „Ifjúsági emlékérmet”.

A napjainkra több mint 200 fős tagságot jegyző Társaságunk nyitott, azaz a gyomismereti tanfolyamot végzettek túl tagja lehet minden, a szakmával foglalkozó kolléga, aki csatlakozni kíván és legalább két társasági tag ajánlásával bír.

Büszkén mondhatjuk, hogy Társaságunk megőrizte Dr. Ujvárosi Miklós szellemiségét és a gerincét adja a hazai gyomnövényekkel és gyomirtással foglalkozó szakembereknek, akik a növényegészségügyi hatóság, az oktatás, a kutatás, a herbicid és gyomirtási technológia fejlesztés területén, valamint a gyomirtószer-kereskedelemben tevékenykednek.

Jäger Ferenc
kuratóriumi elnök